

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 7Cdo/280/2018
Identifikačné číslo spisu: 1318200353
Dátum vydania rozhodnutia: 10.12.2018
Meno a priezvisko: JUDr. Lubor Šebo
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2018:1318200353.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľky D. G. D., bytom R. XXXXX/XB, XXX XX R., zastúpenej Mgr. Kristínou Monosi Lehoťanovou, advokátkou so sídlom Mickiewiczova 2, 811 07 Bratislava, proti odporcovi C. B. D., bytom R. XXXXX/XB, XXX XX R., prechodne bytom I. X, XXX XX R., o rozvod manželstva a úpravu práv a povinností na čas po rozvode k maloletým deťom: 1/ D. D., nar. X. E. XXXX a 2/ R. D., nar. XX. E. XXXX, obe deti bytom u matky, zastúpené kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny v Bratislave, so sídlom Vázovova 7/A, 816 16 Bratislava, vedenej na Okresnom súde Bratislava III pod sp. zn. 37 P 11/2018, o dovolaní odporcu proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave z 23. júla 2018 sp. zn. 1 Co 9/2018, takto

rozhodol:

Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 23. júla 2018 sp. zn. 1 Co 9/2018 z r u š u j e a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Navrhovateľka návrhom doručeným Okresnému súdu Bratislava III (ďalej aj „súd prvej inštancie“) 12. januára 2018 sa domáhala, aby súd prvej inštancie vydal rozsudok, ktorým manželstvo navrhovateľky a odporcu rozvedie; maloletého D. D., nar. X. E. XXXX a maloletú R. D., nar. XX. E. XXXX zverí na čas po rozvode do osobnej starostlivosti matky; obaja rodičia budú oprávnení zastupovať a spravovať ich majetok v bežných veciach; otca zaviazá prispievať na výživu maloletého D. D. sumou 450,- € mesačne a na maloletú R. D. sumou 400,- € mesačne, a to vždy do 15. dňa v každom kalendárnom mesiaci vopred k rukám matky, počnúc dňom podania návrhu, t.j. 11. januára 2018. Navrhovateľka nežiadala upraviť styk otca s maloletými deťmi. Zároveň žiadala nariadiť neodkladné opatrenie tak, že maloletý D. D., U. X. E. XXXX a maloletá R. D., U. XX. E. XXXX sa do právoplatného skončenia konania vo veci samej dočasne zverujú do osobnej starostlivosti matky. Súd do právoplatného skončenia konania vo veci samej dočasne zaväzuje otca prispievať na výživu maloletého D. D. sumou 450,- € mesačne a na maloletú R. D. sumou 400,- € mesačne, a to vždy do 15. dňa v každom kalendárnom mesiaci vopred k rukám matky. Ďalej žiadala nariadiť neodkladné opatrenie tak, že súd uloží manželovi navrhovateľky, aby nevstupoval dočasne do spoločného obydľia účastníkov konania a aby sa nepribližoval k manželke na vzdialenosť kratšiu ako 10 metrov.

2. Súd prvej inštancie uznesením z 12. januára 2018 č.k. 37 P 11/2018-61 nariadil odporcovi, aby dočasne nevstupoval do spoločného obydliá účastníkov konania a uložil mu, aby sa nepribližoval k manželke na vzdialenosť kratšiu ako 10 metrov. Navrhovateľke uložil, aby v lehote 30 dní od doručenia tohto uznesenia podala proti manželovi/otcovi žalobu o úplné vylúčenie z užívania bytu alebo o obmedzenie tohto užívacieho práva, inak uznesenie o nariadenom neodkladnom opatrení aj bez návrhu zruší. Súd prvej inštancie uviedol, že na základe navrhovateľkou v návrhu tvrdených skutočností a vykonaných listinných a zvukovo-obrazových dôkazov dospel k záveru, že navrhovateľka dostatočne odôvodnila súdu potrebu nariadenia neodkladného opatrenia v zmysle § 325 ods. 2 písm. e/ a h/ zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej aj „CSP“), nakoľko mal navrhovateľkou osvedčené predovšetkým dôvodné podozrenie zo psychického násillia zo strany manžela, ktoré pôsobí na ňu, ale aj na jej maloleté deti žijúce v spoločnej domácnosti. Konštatoval, že nemal preukázané podozrenie na výraznejšie fyzické násillie zo strany manžela/otca. Mal však za preukázané, že v danej veci sú splnené podmienky na nariadenie neodkladného opatrenia.

3. Súd prvej inštancie uznesením z 1. februára 2018 č.k. 37 P 11/2018-73 vylúčil návrh na nariadenie neodkladného opatrenia vo veci maloletých detí: D. D., U. X. E. XXXX a maloletá R. D.Á., U. XX. E. XXXX z konania o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode manželstva voči obom maloletým deťom, vedeného pod sp. zn. 37 P 11/2018, na samostatné konanie.

4. Krajský súd v Bratislave (ďalej aj „odvolací súd“) na odvolanie odporcu uznesením z 23. júla 2018 sp. zn. 1 Co 9/2018 uznesenie súdu prvej inštancie potvrdil ako vecne správne v zmysle § 387 ods. 1 a ods. 2 CSP. V odôvodnení uviedol, že pre účely nariadenia neodkladného opatrenia stačí osvedčenie o dôvodnosti podozrenia z páchania násillia, najmä keď sú ohrozené aj maloleté deti bývajúce s podozrivou osobou v spoločnej domácnosti. Vo veci síce podozrenie z priameho psychického alebo fyzického násillia zo strany odporcu voči jeho maloletým deťom osvedčené nebolo, ale vážnym zásahom do zdravého psychického vývinu detí je aj samotná skutočnosť, že sú svedkami násillia jedného rodiča voči druhému. Na základe predložených listinných dôkazov, najmä z nutnosti zásahu polície voči odporcovi priamo v spoločnom byte účastníkov v decembri 2017, mal odvolací súd rovnako ako súd prvej inštancie, za osvedčenú dôvodnosť obavy navrhovateľky z násillia odporcu. Podľa odvolacieho súdu boli splnené zákonné podmienky pre nariadenie navrhovaného neodkladného opatrenia, ktoré počas prebiehajúceho súdneho konania o trvalé vylúčenie odporcu z užívania spoločného bytu zabezpečí, aby v spoločnej domácnosti nedochádzalo k ďalším konfliktom a neprehlbovala sa psychická trauma nielen samotnej navrhovateľky ako poškodenej osoby, ale aj maloletých detí účastníkov.

5. Odporca proti uvedenému uzneseniu odvolacieho súdu podal dovolanie s tým, že došlo k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f/ CSP. Porušenie jeho procesného práva vidí v tom, že súd mu nesprávnym procesným postupom znemožnil odvolaciu repliku. Poukázal na to, že súd poslal vyjadrenie navrhovateľky z 3. apríla 2018 jemu ako odporcovi 4. mája 2018 na adresu R. X/B, R., teda na adresu, kde má ako odporca práve predmetným neodkladným opatrením zakázaný vstup. Pritom namieta, že vo svojom odvolaní z 1. februára 2018 uviedol svoju poštovú adresu I. X, R., ktorú uviedla rovnako aj navrhovateľka vo svojom vyjadrení k jeho odvolaniu. Nesprávnym procesným postupom súdu mu podľa jeho tvrdení vyjadrenie navrhovateľky doručené nebolo.

6. Navrhovateľka sa k podanému dovolaniu nevyjadrila, súdu právna zástupkyňa predložila jej poslané dovolanie odporcu na vyjadrenie.

7. Kolízny opatrovník sa k podanému dovolaniu nevyjadril.

8. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP), po zistení, že dovolanie podal počas účastníka konania zastúpený v súlade s § 429 ods. 2 písm. a/ CSP, bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 443 CSP), preskúmal vec a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné, a preto je potrebné dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

9. Aj za účinnosti CSP treba dovolanie považovať za mimoriadny opravný prostriedok, ktorý má v systéme opravných prostriedkov civilného sporového konania osobitné postavenie. Dovolanie aj naďalej nie je „ďalším odvolaním“ a dovolací súd nesmie byť vnímaný (procesnými stranami ani samotným dovolacím súdom) ako tretia inštancia, v rámci konania ktorej by bolo možné preskúmať akékoľvek rozhodnutie odvolacieho súdu (viď napríklad rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 113/2012, 2 Cdo 132/2013, 3 Cdo 18/2013, 4 Cdo 280/2013, 5 Cdo 275/2013, 6 Cdo 107/2012 a 7 Cdo 92/2012). Otázka posúdenia, či sú, alebo nie sú splnené podmienky, za ktorých sa môže uskutočniť dovolacie konanie, patrí do výlučnej právomoci dovolacieho súdu (1 Cdo 6/2014, 3 Cdo 209/2015, 3 Cdo 308/2016, 5 Cdo 255/2014).

10. Naznačenej mimoriadnej povahe dovolania zodpovedá aj právna úprava jeho prípustnosti. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu-ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a 421 CSP.

11. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). Dovolacím dôvodom je nesprávnosť vytýkaná v dovolaní (porovnaj § 428 CSP). Pokiaľ nemá dovolanie vykazovať nedostatky, ktoré v konečnom dôsledku vedú k jeho odmietnutiu podľa § 447 písm. f/ CSP, je (procesnou) povinnosťou dovolateľa vysvetliť v dovolaní, z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania a označiť v dovolaní náležitým spôsobom dovolací dôvod (§ 420 alebo § 421 CSP v spojení s § 431 ods. 1 CSP a § 432 ods. 1 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolateľ vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom.

12. Podľa § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c/ strana nemala spoločnosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ rozhodoval vylučovaný sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f/ súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

13. Podľa ustanovenia § 420 písm. f/ CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. V prípade návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia pred začatím konania, na ktoré nenadväzuje žaloba podľa § 336 ods. 1 CSP, konanie končí rozhodnutím o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia a konzumuje vec samú (viď. rozhodnutie 8 Cdo 83/2017).

14. V predmetnej veci rozhodnutie odvolacieho súdu napadnuté dovolaním odporcu je rozhodnutím, ktorým sa konanie končí, pretože sa rozhodlo o navrhovateľkou navrhovanom neodkladnom opatrení podľa § 325 ods. 2 písm. e/ CSP, týkajúcom sa zákazu vstupu odporcu do spoločného obydľia a nepribližovanie sa k navrhovateľke a návrh navrhovateľky vo veci samej sa týka rozvodu manželstva a úpravy práv a povinností manželov na čas po rozvode, preto je dovolanie odporcu v zmysle § 420 písm. f/ CSP prípustné. Súd prvej inštancie uznesením z 1. februára 2018 č.k. 37 P 11/2018-73 vylúčil návrh na nariadenie neodkladného opatrenia vo veci maloletých detí: D. D., U.. X. E. XXXX a maloletá R. D., U.. XX. E. XXXX z konania o rozvod manželstva a úpravu výkonu rodičovských práv a povinností na čas po rozvode manželstva voči obom maloletým deťom, vedeného pod sp. zn. 37 P 11/2018, na samostatné konanie.

15. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky

poskytované právnym poriadkom. Integrovanou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky. Z práva na spravodlivý súdny proces ale pre procesnú stranu nevyplýva jej právo na to, aby sa všeobecný súd stotožnil s jej právnymi názormi a predstavami, preberal a riadil sa ňou predkladaným výkladom všeobecne záväzných predpisov, rozhodol v súlade s jej vôľou a požiadavkami. Jeho súčasťou nie je ani právo procesnej strany vyjadrovať sa k spôsobu hodnotenia ňou navrhnutých dôkazov súdom a dožadovať sa ňou navrhnutého spôsobu hodnotenia vykonaných dôkazov (porovnaj rozhodnutia ústavného súdu sp. zn. IV. ÚS 252/04, I. ÚS 50/04, I. ÚS 97/97, II. ÚS 3/97 a II. ÚS 251/03).

16. Pojem „procesný postup“ bol vysvetlený už vo viacerých rozhodnutiach najvyššieho súdu vydaných do 30. júna 2016 tak, že sa ním rozumie len faktická, vydaniu konečného rozhodnutia predchádzajúca činnosť alebo nečinnosť súdu, teda sama procedúra prejednávania veci (to ako súd viedol spor) znemožňujúca strane sporu realizáciu jej procesných oprávnení a máriaca možnosti jej aktívnej účasti na konaní (porovnaj R 129/1999 a rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 Cdo 6/2014, 3 Cdo 38/2015, 5 Cdo 201/2011, 6 Cdo 90/2012). Tento pojem nemožno vykladať extenzívne jeho vzťahovaním aj na faktickú meritórnú rozhodovaciu činnosť súdu. „Postupom súdu“ možno teda rozumieť iba samotný priebeh konania, nie však konečné rozhodnutie súdu posudzujúce opodstatnenosť žalobou uplatneného nároku.

17. Pokiaľ „postupom súdu“ nie je rozhodnutie súdu - finálny (meritórny) produkt prejednávania veci v civilnom sporovom konaní, potom už „postupom súdu“ vôbec nemôže byť ani časť rozhodnutia - jeho odôvodnenie (obsah, spôsob, kvalita, výstižnosť, presvedčivosť a úplnosť odôvodnenia), úlohou ktorej je vysvetliť dôvody, so zreteľom na ktoré súd rozhodol (rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 1 ECdo 10/2014, 3 Cdo 146/2013).

18. Dovolací súd z obsahu dovolania odporcu, ako aj z obsahu spisu zistil, že sa v ňom nachádza vyjadrenie navrhovateľky zo dňa 23. apríla 2018 k odvolaniu odporcu (č. 1. 105 spisu), v ktorom sa podrobne vyjadruje ku skutkovým aj právnym základom uznesenia súdu prvej inštancie, ktoré vyjadrenie však nebolo účinne doručené odporcovi. Súd prvej inštancie doručoval toto vyjadrenie na adresu, na ktorú mal odporca práve predmetným neodkladným opatrením zakázaný vstup. Navyše odporca vo svojom odvolaní z 1. februára 2018 uviedol svoju poštovú adresu I. X, R., ktorú rovnako uviedla aj navrhovateľka vo vyjadrení k podanému odvolaniu ako prechodnú adresu odporcu.

19. V zmysle § 106 ods. 1 písm. a/ CSP ak nejde o doručovanie do elektronickej schránky podľa osobitného predpisu, o doručovanie v osobitných prípadoch podľa § 107 ods. 2 a adresát neuviedol inú adresu na doručovanie, doručuje súd písomnosti fyzickej osobe na adresu evidovanú v registri obyvateľov Slovenskej republiky alebo adresu miesta pobytu cudzinca na území Slovenskej republiky podľa druhu pobytu cudzinca.

20. Vychádzajúc z cit. ustanovenia mal súd prvej inštancie doručiť predmetné vyjadrenie k odvolaniu odporcovi na ním uvedenú korešpondenčnú adresu.

21. Ústavný súd Slovenskej republiky v súvislosti s uvedenou námietkou s odkazom na svoju judikatúru zdôraznil, že absencia vyjadrenia k opravnému prostriedku druhého účastníka konania je právne irelevantná (pozri I. ÚS 498/2011, II. ÚS 184/2015 a IV. ÚS 283/2011) napríklad vtedy, keď súd rozhodujúci o opravnom prostriedku, nezaložil svoje rozhodnutie na vyjadrení k opravnému prostriedku, teda vtedy, keď vyjadrenie k opravnému prostriedku nemalo zásadný vplyv na rozhodnutie o opravnom prostriedku.

22. Relevantná judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“), vzťahujúca sa k danej veci a princípy sú zhrnuté v rozhodnutí vo veci Ringier Axel Springer a.s. proti Slovenskej republike č. 35090/07, §§ 85 a 86, 4. október 2011, a neskôr uvedené zopakované v prípade Trančíková proti Slovenskej republike, č. 17127/12, § 39, 13. jún 2015, podľa ktorej:

a. princíp rovnosti zbraní, ktorý predstavuje jeden z prvkov širšieho konceptu práva na spravodlivý

proces vyžaduje, aby každej strane sporu bola daná rozumná možnosť prezentovať svoj prípad za podmienok, ktoré ju nevystavujú podstatnej nevýhode vo vzťahu k druhej strane sporu (Niderost-Huber proti Švajčiarsku, č. 18990/91, 18. február 1997, § 23),

b. koncept práva na spravodlivý proces požaduje právo na kontradiktórny proces, v súlade s ktorým strany sporu musia mať príležitosť nielen mať vedomosť o dôkazoch, ktoré sú potrebné pre ich úspech v spore, ale tiež mať vedomosť o všetkých vykonaných dôkazoch a predložených vyjadreniach za účelom vplývať na rozhodnutie súdu. Akokoľvek, právo na kontradiktórny proces nie je absolútne, a toto právo môže závisieť na špecifických črtách daného prípadu (Krčmář a ostatní proti Českej republike, č. 35376/97, § 40, 3. marec 2000, Hudáková proti Slovenskej republike, č. 23083/05, § 26, Asnar proti Francúzsku (č.2) č. 12316/04, § 26, 18. október 2007, Vokoun proti Českej republike č. 20728/05 § 26, 3. júl 2008),

c. konkrétny účinok daných vyjadrení k rozsudku domáceho súdu má len malý význam. Je na stranách sporu posúdiť, či je alebo nie je potrebné sa vyjadriť (Mílatová a ďalší proti Českej republike, č. 61811/00, § 65, Gaspari proti Slovinsku, č. 21055/03, § 52, 21. júl 2009),

d. zvlášť dôležitá v týchto veciach je dôvera účastníkov v spravodlivosť justície, ktorá je založená na viere, že títo mali možnosť vyjadriť svoje názory ku každému dokumentu založenému v spise (Asnar proti Francúzsku (2), č. 12316/04, § 25, 18. október 2007),

e. nedoručenie písomných vyjadrení alebo dokumentov druhej strane a neumožnenie vyjadriť sa k nim v niektorých prípadoch nepredstavovalo porušenie práva na spravodlivý proces, keď udelenie takýchto práv a príležitostí by nemalo žiadny vplyv na výsledok konania a ustálený právny prístup v danej veci nebol spochybnený (Stepinska proti Francúzsku, č. 1814/02, § 18, 15. jún 2004, Sale proti Francúzsku, č. 39765/04, §§ 18, 19, 21. marec 2006, Verdu Verdu proti Španielsku, č. 43432/02, §§ 26 až 28, 15. február 2007).

23. Dovolací súd vzal v danom prípade na zreteľ individuálne okolnosti prejednávanej veci. Z obsahu vyjadrenia navrhovateľky k odvolaniu odporcu, ktoré mu nebolo doručené na vyjadrenie, bolo zistené, že obsahovalo relevantné právne argumentácie. Nebolo teda možné dospieť k záveru, že takéto vyjadrenie a jeho obsah by boli zjavne bez významu pri rozhodovaní o veci, a teda jeho nedoručenie druhej strane sporu nepredstavuje takú výnimku, kedy by to nebolo možné považovať v súlade s platnou judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva za porušenie práva na spravodlivý proces.

24. Keďže nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvorilo stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasť práva na spravodlivý proces, nebolo preto možné v tomto smere odvolacie konanie považovať za spravodlivé.

25. Keďže porušenie práva na spravodlivý proces vyššie uvedeným spôsobom nerešpektujúcim princíp rovnosti zbraní bolo dôsledkom nesprávneho postupu súdov v odvolacom konaní, bolo odporcovi znemožnené uskutočňovať jeho patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle § 420 písm. f/ CSP.

26. Skutočnosť, že došlo v konaní k procesnej vade podľa § 420 písm. f/ CSP je okolnosťou, pre ktorú musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie vždy zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou nemôže byť považované za správne. Dovolaciemu súdu preto neostalo iné, než uznesenie odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie (§ 449 ods. 1 CSP v spojení s § 450 CSP).

27. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP).

28. Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

29. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.